

IMPROVING STUDENTS' READING SKILLS THROUGH THE APPLICATION OF INTERACTIVE STRATEGIES AND EDUCATIONAL PROJECTS¹¹⁶

Senior Teacher Mirena Zaneva, teacher master

Vasil Levski High School – Dulovo

Phone: +359 889731863

E-mail: zaneva1981@abv.bg

Abstract:

The report presents an interactive model for developing students' reading literacy in Bulgarian language and literature classes. It emphasizes the shift from mechanical reading to meaningful understanding, interpretation, and critical thinking. Based on the principles of active learning, the approach integrates interactive methods such as group discussions, project-based learning, and formative assessment. A practical lesson on Dimitar Talev's "The Iron Candlestick" demonstrates how digital tools and cooperative learning foster motivation, comprehension, and cultural identity awareness among students.

Key words: reading literacy, active learning, interactive methods, project-based learning, formative assessment, Bulgarian language and literature, critical reading.

ВЪВЕДЕНИЕ

В условията на динамична образователна среда развитието на четивната грамотност се превръща в основен приоритет на обучението по български език и литература. Тя е не само средство за разбиране на текста, но и основа за изграждане на функционална грамотност, критическо мислене и умения за аргументирано изразяване. Настоящият доклад представя модел за прилагане на интерактивни стратегии и учебни проекти с цел повишаване на четивните умения на учениците и тяхната активна ангажираност в процеса на учене.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Развитието на четивната грамотност е ключово условие за изграждане на функционална грамотност, критическо мислене и комуникативна компетентност у учениците. В контекста на обучението по български език и литература тя надхвърля уменията да се чете механично и обхваща разбирането, анализа и оценката на текста.

В съвременното образование ролята на учителя се променя – от източник на знания той се превръща в медиатор на смисъла, който насочва учениците към самостоятелно мислене и тълкуване. Интерактивните стратегии и учебните проекти създават условия за активно участие и сътрудничество, като поставят ученика в центъра на учебния процес.

Настоящият доклад разглежда възможностите за повишаване на четивните умения чрез интерактивни подходи, насочени към развиване на умения за осмисляне, аргументиране и оценяване на текста.

Четивната грамотност в обучението по български език и литература предполага не просто овладяване на техниката на четене, а задълбочено разбиране, интерпретиране и критическо осмисляне на текста. Тя включва **три основни нива**:

- **буквално четене** – извличане на явна информация;
- **аналитично четене** – откриване на връзки, зависимости и причинно-следствени отношения;
- **критическо четене** – оценяване на идеи, аргументи и съпоставка с личен или социален опит.

В училищната практика обаче често се наблюдават трудности – механично четене без разбиране, неумение за формулиране на основна идея или извод и несигурност при тълкуването на текст. Тези дефицити очертават необходимостта от промяна в методите на преподаване – от традиционно възпроизвеждане към активно, интерактивно и сътрудническо учене.

¹¹⁶ Докладът е представен пред секция „Съвременен чуждоезиково обучение, методика, педагогика и психология“ на 64-тата научна конференция на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и Съюза на учените-Русе на 17 октомври 2025 година с оригинално заглавие на български език: **ПОВИШАВАНЕ НА ЧЕТИВНИТЕ УМЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ ЧРЕЗ ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕРАКТИВНИ СТРАТЕГИИ И УЧЕБНИ ПРОЕКТИ**

Ролята на учителя в този процес се трансформира. Той вече не е само носител на знание, а **медиатор на смисъла** – насочва, мотивира и подпомага учениците да изграждат собствени интерпретации. Така се създават условия за изграждане на увереност, аналитично мислене и комуникативна активност.

Емпиричният опит от работата с 106 ученици от XI клас при СУ „Васил Левски“, гр. Дулово потвърждава необходимостта от този подход. В процентно изражение резултатите показват следното разпределение на успеваемостта: 23% – отлични оценки; 21% – много добри; 16% – добри; 40% – средни резултати.

Само 12 от учениците имат българския като майчин език, което допълнително обуславя различия в езиковата подготовка и четивната компетентност. В същото време групата се характеризира с висока прагматичност и реалистична самооценка – учениците точно преценяват своите възможности и потенциал. Тази особеност налага прилагането на методи, които активират личната им мотивация и отговарят на конкретните им когнитивни и езикови потребности.

В този контекст интерактивното обучение, базирано на принципите на активното учене (Джон Дюи), се оказва особено ефективно. То поставя ученика в центъра на учебния процес и превръща знанието в резултат от личен опит, участие и сътрудничество. Известно е, че човек усвоява едва 10% от информацията при слушане, но до 90%, когато участва активно. Затова методи като дискусия, дебат, мисловни карти, проектен метод и ролеви игри водят до по-висока ангажираност и по-дълбоко разбиране на текста.

Ефективността на тези подходи се изразява в:

- повишена активност и самостоятелност на учениците;
- ограничаване на пасивното възприемане на информация;
- подобрена култура на общуване и сътрудничество;
- развитие на социални, критически и комуникативни умения.

Интерактивните стратегии могат да бъдат систематизирани според целите на учебния процес. При тяхното групиране и описание се опирам на труда на: **Лечева, Г. (2010). Синергетични методи (интерактивен модел на перманентна педагогическа практика). Силистра: Изд. RITT.**

1.Методи за събиране и споделяне на информация – пирамида, лавина, светкавица, разделен постер.

2.Методи за генериране на идеи – мозъчна атака, мисловни карти, рисуване на идея.

3.Дискусионни форми – аквариум, панелна дискусия, дебат, казуси.

4.Методи за формиращо оценяване – анкета, обратна връзка, самооценка и взаимно оценяване.

5.Игрови и симулационни методи – ролеви игри, драматизации.

6.Методи за рефлексия и обобщение – „трите най-важни неща“, барометър на настроението.

7.Проектен метод и учебна работилница – насърчават самостоятелността и креативността в разбирането на текста.

Представените по-горе принципи и методи очертават теоретичната рамка на интерактивния модел, насочен към повишаване на четивната грамотност чрез активно участие и сътрудничество. За да се проследи как тези идеи функционират в реален педагогически контекст, по-долу е представен примерен урок по литература, в който се прилагат изброените подходи. Той демонстрира как теоретичните постановки за критическо четене, формиращо оценяване и проектно-базирано обучение могат да се трансформират в конкретна учебна практика, мотивираща учениците да осмислят текста и да изграждат лична връзка с него.

Практическо приложение на интерактивни методи в урок по литература по темата „Родното и чуждото“ (по откъс от романа „Железният светилник“ на Д. Талев)

Клас: XI, РП БЕЛ

Времетраене: 40 минути

Тип на урока: упражнение (формиращ тип)

Основен акцент: критическо четене и интерпретация чрез интерактивни стратегии и дигитални ресурси

Очаквани резултати от урока:

- Учениците демонстрират разбиране на темата за родното и чуждото, като внимателно осмислят темата за родното и чуждото в контекста на националната и личната идентичност.
- Приложили са умения за критическо четене и интерпретация.
- Извлекли са символиката на имената и осмислили тяхното значение, но и разпознават ценностите, вплътени в образите на героите.
- Използват различни стратегии за разбиране и интерпретиране на художествен текст.
- Работят съвместно и прилагат дигитални инструменти за създаване на краен продукт (мини проект).
- Участвали са в процес на формиращо оценяване чрез рефлексия и обратна връзка.

Крайни продукти:

Речник на имената – попълнен работен лист (в индивидуален или групов формат). Родословно дърво – дигитален и хартиен мини проект.

Използвани интерактивни методи и стратегии:

- Мозъчна атака (активиране на мисловния процес);
- Работа по групи;
- Работен лист – речник на имената;
- Проектен метод – изработване на родословно дърво;
- Формиращо оценяване – самооценка и обратна връзка чрез дигитален инструмент („барометър на настроението“).

Ход на урока:

I. Въведение (5 минути)

Учителят:

- Поставя темата на урока „Родното и чуждото“.
- Провежда кратка мозъчна атака: „Кои думи свързвате с родното?“ и „Какво за вас означава чуждото?“
- Използва дигитален инструмент - учениците въвеждат своите асоциации в общ споделен документ в чат платформата на класа.

Учителят прожектира на екрана и заедно подреждат думите в две колони – родното и чуждото.

Родното	Чуждото
дом	непознато място
език	чужда реч
традиции	нови обичаи
семејство	самота
вяра	съмнение
памет	забравя
принадлежност	откъснатост
общност	индивидуализъм
обич	равнодушие

След това се води кратък разговор: *Кои думи се появиха най-често? Има ли думи, които се отнасят и към двете теми?*

Цел: Активиране на личен опит и колективно въвеждане в темата чрез дигитално споделяне на идеи в реално време.

II. Работа с текста (15 минути)

Текст: откъсът от „Железният светилник“ – сцената с посещението на рилския монах в дома на Стоян Глаушев.

Дейности: Учениците четат откъса (в книжно тяло или дигитална версия). В групи обсъждат въпроси, насочени към критическо четене: *Как се проявява „родното“ в образа на Глаушевия дом?*

Кое е „чуждото“ – в буквален и символен план? Какво значение има срещата с монаха за духовното пробуждане на героите? Какви ценности отразява сцената – общност, вяра, принадлежност, съхранение на паметта?

Интерактивен метод „метод за събиране и споделяне на информация, със силен акцент върху проектен елемент. Групите попълват работен лист „Речник на имената“, като използват: „Речник на българските лични имена“ (в книжно тяло или онлайн версия от pauka.bg, ime.bg или Rechnik.info). Всеки ученик изследва името на избран герой (напр. Стоян, Султана, Лазар, Катерина, Рафе Клинче) и отбелязва:

- произход и значение на името;
- символика в контекста на романа;
- как това значение допринася за изграждане на образа.

III. Грupsова работа – мини проект (15 минути)

Първа група: Родословно дърво на рода Глаушеви – въз основа на знанията от текста.

Втора група: Родословно дърво на собствения род – учениците попълват подготвен работен лист „Моето родословно дърво“, като могат да включат до 3 поколения (реални или условни).

Интерактивна и дигитална част: Работата може да се извърши в Canva/PowerPoint или на хартия.

Учениците посочват символи/цветове, отразяващи принадлежност, приемственост, връзка между поколенията.

Цел: осмисляне на родовата памет като част от личната и националната идентичност.

IV. Рефлексия и формиращо оценяване (5 минути)

Дейности: Учениците попълват кратка анкета с въпроси: *Кое беше най-интересното в днешния урок? Какво научих за родното и чуждото чрез текста на Талев? Кой момент от работата ме накара да се замисля?*

Провежда се „Барометър на настроението“ – учениците оценяват своето участие чрез дигитална скала от 1 до 5 (или с емотикони).

Цел: развиване на умения за самооценка и критическо осмисляне на процеса на учене.

Предимствата на тази практика са:

- повишава мотивацията за четене чрез активно участие;
- развива критическо мислене и умения за аргументиране;
- насърчава сътрудничеството и самооценката;
- съчетава традиционни и дигитални форми на учене;
- изгражда лична връзка с темата „родното и чуждото“.

Необходимо е да се внимава за:

- ясна организация на времето (в рамките на 40 минути);
- ясни инструкции за всяка дейност;
- равномерно включване на всички ученици в груповата работа;
- насочване на вниманието към съдържателния смисъл, а не само към визуалния резултат от проектите.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: РАБОТЕН ЛИСТ „МОЕТО РОДОСЛОВНО ДЪРВО“

Тема: *Родното и чуждото*

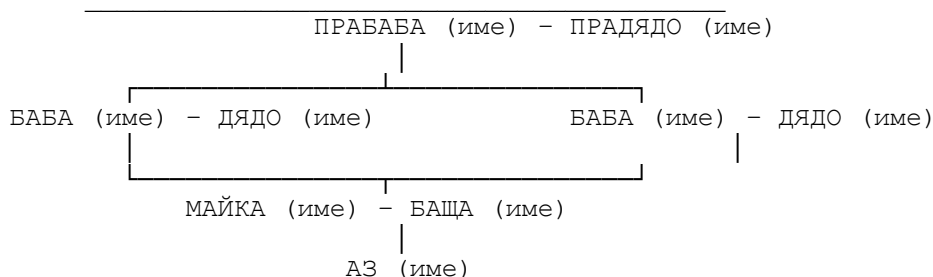
Име на ученик:

Дата:

Инструкции: Попълни родословното си дърво до трето поколение. Можеш да използваш снимки, кратки описания или само имена.

Помисли – какво наследяваш от своя род (ценности, вярвания, традиции, професии)?

Отбележи с ☞ кратък коментар за всеки човек, който е оказал силно влияние върху теб.

☞ *Какво обединява моя род?*

.....

☞ *Какво бих искал да запазя и предам нататък?*

.....

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: РАБОТЕН ЛИСТ „РОДОСЛОВНОТО ДЪРВО НА РОДА ГЛАУШЕВИ“

Тема: *Родното и чуждото в романа „Железният светилник“*

Инструкции: Попълнете родословното дърво на рода Глаушеви, като използвате знанията си за героите.

Добавете кратки бележки за това какво носи всеки герой от „родното“ и какво приема от „чуждото“.

Подсказка: Кочо, Манда, Катерина, Лазар

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: РАБОТЕН ЛИСТ „РЕЧНИК НА ИМЕНАТА НА ГЕРОИТЕ“

Използвани източници: Речник на българските лични имена (ИБЕ-БАН); Онлайн ресурси: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg>

Инструкции: Попълнете таблицата, като изследвате значението, произхода и символиката на имената на героите. Помислете как имената отразяват техния характер, съдба или връзка с темата „родното и чуждото“. **Тук е вече попълнена.**

Герой	Значение на името	Произход / Етимология	Символика в романа	Кратък извод
Стоян	стоя устоявам постоянство	старобългарски	устойчивост, връзка с традицията, твърдо устоява на всички пречки, болести, нещастия	силен, здрав, весел, чистосърдечен, добър, благ, леко простоват, силно набожен
Султана	достоеен величествен царствен „господарка“	От корен „султ“ (арабски)	сила, власт, вътрешен ред	строга, смела, пряма, достойна, твърда, остроумна, наблюдателна, трудолюбива
Лазар	„Бог помага“	библейски, иврит ele-azar	възкресение, духовно пробуждане	остроумен, двигател на българския народ, учен, честен, отзивчив, помага
Ния	Благороден	От гр. evgenis	Красива, добра, жалостлива, мила, умна, работлива	олицетворение на родовата приемственост и моралната устойчивост ; тя съхранява традицията, семейството и вярата въпреки изпитанията.
Катерина	„чиста, непорочна, благопристойна“	гръцки	чистота, красота, изкушение	весела, добра, разговорлива, шегаджийка, съгрешава с Рафе и тази непристойна постъпка я лишава от живота
Рафе	Рафаил „Бог лекува“	Библейско		символ на чуждото и изкушението ; носи белега на външния свят , който разклаща родовите и духовни устои.
Кочо	От Константин - постоянен, твърд, спокоен, устойчив	латински/гръцки	народна твърдост, простота	трудолюбив, не създава никакви грижи на своите, „редовен“
Манда	От Емануил – „Бог е с нас“	древноеврейски → преминало през гръцки (Emmanouēl) и латински (Emmanuel) към българския език.	духовност, вяра, божествена закрила, светлина и надежда.	вярваща, добра дъщеря

☞ Какво казват имената за духовната посока на героите и за идеята за родното и чуждото?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

В заключение може да се обобщи, че реализираната практика успешно съчетава традиционното литературно обучение с възможностите на дигиталната среда. Чрез темата „Родното и чуждото“ върху откъс от романа „Железният светилник“ на Димитър Талев учениците не само осмислят художествения текст, но и развиват критическо мислене, дигитална култура и умения за интерпретация. Създадените от тях продукти – „Речник на имената на героите“ и „Родословно дърво на рода Глаушеви“ – свидетелстват за активна творческа ангажираност и за задълбочено разбиране на проблемите за идентичността. Практиката потвърждава, че интегрирането на интерактивни

методи и дигитални инструменти в часовете по литература е ефективен път към повишаване на мотивацията за четене и изграждане на критическа грамотност у учениците.

REFERENCES:

Lecheva, G. 2010. Synergetic methods (interactive model of permanent pedagogical practice). Silistra. RITT Publishing House. Available at: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html
(*Оригинално заглавие*: Лечева, Г. Синергетични методи (интерактивен модел на перманентна педагогическа практика). Силистра. Издателство RITT. Достъпен на: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html

<https://bg.izzi.digital> Modern interactive educational environment for learning and self-preparation. (Модерна интерактивна образователна среда за обучение и самоподготовка.) Достъпен на <https://bg.izzi.digital/DOS/32862/32902.html>

Речник на българските лични имена (ИБЕ-БАН)

Онлайн ресурси: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg>